

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za psihologiju

**Prototipičnost izraza ljubavi i odnos vrijednosti kao partnera s očekivanim
izrazima ljubavi**

Diplomski rad

Dubravka Nikšić

Mentor: Dr.sc. Meri Tadinac

Zagreb, 2008.

SADRŽAJ

UVOD.....	1
Definicija i kulturna određenost ljubavi.....	1
Različiti pristupi ljubavi u psihologiji.....	2
Izrazi ljubavi, David Buss.....	4
Spolne razlike u evolucijskom kontekstu.....	6
Vrijednost kao partnera.....	7
CILJ, PROBLEMI I HIPOTEZE.....	9
METODOLOGIJA.....	10
Sudionici.....	10
Postupak.....	11
Mjerni instrumenti.....	11
REZULTATI.....	13
RASPRAVA.....	22
NEDOSTACI NAŠEG I PREPORUKE ZA DALJNJA ISTRAŽIVANJA.....	29
ZAKLJUČAK.....	31
LITERATURA.....	32
PRILOZI.....	34

Prototipičnost izraza ljubavi i odnos vrijednosti kao partnera s očekivanim izrazima ljubavi

Sažetak

Cilj istraživanja bio je utvrditi prototipičnost izraza ljubavi kod oba spola i provjeriti postoji li povezanost vrijednosti kao partnera s vlastitim i očekivanim izrazima ljubavi. Sudionici su bili studenti (N = 169 u prvom dijelu istraživanja i N = 124 u drugom dijelu istraživanja), a aritmetička sredina godina u prvom dijelu istraživanja iznosila je 22, a u drugom dijelu 20 godina. Pri tome je korišteno 40 izraza ljubavi dobivenih iz istraživanja Bussa na uzorku američkih studenata (1988; prema Sternberg, 1988) i Inventar vrijednosti kao partnera prilagođen prema *Mate Value Inventory*, MVI-7; Kirsner, Figueredo & Jacobs, 2003 (Tokić, 2006; Tadinac, Kamenov, Jelić, Hromatko, 2005). Dobivena je povezanost u poretku 40 izraza ljubavi između američkog i hrvatskog uzorka i povezanost u poretku izraza ljubavi između muških i ženskih procjenjivača. Nije pronađena statistički značajna povezanost razlike vrijednosti kao partnera i izraza ljubavi. Preporuka za daljnja istraživanja bila bi provjeriti kakva su očekivanja od stvarnog partnera i kakav bi to imalo utjecaj na rezultate.

Prototypical love acts and relationship between mate value and love acts

Abstract

The aims of this research were to establish the prototypical love acts and the similarities in assessment of typical love acts between men and women, and to find out whether there was a correlation between mate value and own/partner's love acts. Participants were students (N = 169 in first part of research and N = 124 in second part) and mean result of their years was 22 in first part of research and 20 in second part. We used 40 love acts from David Buss research on American sample (1988; according to Sternberg, 1988) and Mate value inventory, Kirsner, Figueredo & Jacobs, 2003 (Tokić, 2006; Tadinac, Kamenov, Jelić, Hromatko, 2005). The relationship was found between ranking of 40 love acts on Croatian and American sample and between men and women in ranking love acts. We found no statistically significant correlation between difference in mate value and love acts. It would be valuable for other researchers to establish the expectance of love acts from a real partner and to find out its effects on the results.

Ključne riječi

Evolucijska psihologija, ljubav, spolne razlike, vrijednost kao partnera, kultura.

Key words

Evolutionary psychology, love, sex differences, mate value, culture.

UVOD

Definicija i kulturna određenost ljubavi

Čitajući znanstvene radove koji se bave pojmom romantične ljubavi primijetili smo da neki od njih na početku imaju sličan sadržaj u kojem autori govore kako je ljubav pojam koji intrigira pjesnike, umjetnike, ljude raznih zanimanja, no znanstveno ne dobiva dovoljno pažnje (npr. Jankowiak, 1992; Immerman, 2003; Hoog i Cooper, 2003).

Drugi autori u svom traganju za objašnjenjem prirode romantične ljubavi često u početku navode kako odgovora na pitanje što je ljubav ima koliko i teoretičara ljubavi, pri čemu misle na brojne podjele ljubavi (npr. Westen, 1996; Sternberg, 1997; Cramer, 1998; Aronson, 2005).

Nameće se pitanje je li vjerovanje da je romantična ljubav jedinstvena za euro-američku kulturu (Jankowiak, 1992) bliže istini od vjerovanja da je ona prisutna kroz cijelu povijest ljudske vrste. Antropološka istraživanja pokazuju da ljudi diljem svijeta (od razvijenog Zapada do domorodačkih naroda) poznaju romantičnu ljubav kao intenzivnu privlačnost koja uključuje idealiziranje druge osobe i spolni kontakt te očekivanje da će veza potrajati određeni dio vremena u budućnosti (Jankowiak, 1992). Buss (1990) je u svom istraživanju u 37 različitih država pokazao da muškarci i žene pri izboru partnera za dugoročnu vezu na prvo mjesto stavljaju ljubav. Istraživanje Shavera i sur. (1996) potvrđuje da je romantična ljubav međukulturalno univerzalno iskustvo iz čega, prema evolucijskoj psihologiji, proizlazi da je romantična ljubav imala adaptivnu ulogu u ljudskom reproduktivnom uspjehu. Dakle, postoje istraživanja koja govore u prilog postojanju romantične ljubavi izvan područja zapadnog društva.

Schmitt (2005; prema Sternberg, 2006) je istraživao utjecaj kulture na emocionalno ulaganje u partnera i utvrdio da pripadnost određenom narodu značajno utječe na količinu emocionalnog ulaganja. Pojavio se trend prema kojem kulture istočne Azije pokazuju značajno manju količinu emocionalnog ulaganja u partnera, dok SAD ima značajno veću razinu od ostalih zemalja.

No, što je zapravo ljubav? Da bi mogli istraživati neki pojam potrebno ga je prvo definirati. Prema Petzu (2005) ljubav je svakodnevni pojam iz područja čuvstava. Opisuje ga kao vrlo kompleksno čuvstvo koje je teško pristupačno proučavanju pri čemu se istraživači često ograničavaju samo na neke njegove aspekte (npr. na seksualni

odnos), no u posljednjih 20 godina postoje pokušaji socijalnih psihologa da objasne to kompleksno čuvstvo.

Freud je gledao na ljubav u terminima potisnute seksualnosti, Harlow ju je razmatrao u terminima privrženosti, Fromm ju je izjednačavao s brigom, odgovornošću i poštovanjem. Maslow je razdvojio dvije vrste ljubavi, onu koja proizlazi iz osobne nesigurnosti pojedinca i onu koja izlazi iz potrebe za samoaktualizacijom i viših emocionalnih potreba pojedinca (Sternberg, 1984).

Postoje mnoge teorije koje pokušavaju objasniti ljubav, a u nastavku ćemo ukratko opisati neke od njih. Važno je reći da se pojedine podjele preklapaju te je teško utvrditi jasne granice ljubavi, zaljubljenosti i svidanja.

Različiti pristupi ljubavi u psihologiji

Prijateljska nasuprot strastvenoj ljubavi, Elaine Hatfield (1978; prema Sternberg, 1988)

Jedna od najstarijih podjela u socijalnoj psihologiji je podjela ljubavi na strastvenu i prijateljsku.

Kao definicija *strastvene ljubavi* navodi se stanje snažne težnje za sjedinjenjem s drugim koje uključuje visoki stupanj fiziološke pobuđenosti (Hatfield i Walster 1978; prema Sternberg, 1988).

Prijateljsku ljubav osjećamo prema ljudima s kojima imamo duboko isprepletene živote (Safilios-Rotschild, 1977; prema Sternberg, 1988) te osjećamo bliskost i intimnost. Ona se definira kao osjećaj intimnosti i naklonosti koji osjećamo prema nekome, a nije popraćen strašću ili fiziološkom pobuđenošću (Aronson, 2005). Strastvena ljubav ponekad u funkciji vremena prijeđe u prijateljsku.

Triangularna teorija ljubavi, Robert J. Sternberg (1986; prema Sternberg, 1988)

Triangularna teorija ljubavi smatra da se ljubav u partnerskim odnosima može objasniti na temelju tri komponente: bliskost ili intimnost, strast i odanost (Aronson, 2005). Njihovim kombiniranjem dobivamo različite vrste ljubavi, točnije njih osam.

Komponenta bliskosti odnosi se na osjećaje koji stvaraju doživljaj topline u bliskim odnosima. To uključuje poštivanje voljene osobe, dijeljenje osjećaja s tom osobom, oslanjanje na nju u teškim situacijama, otvorenu komunikaciju i sl.

Komponenta strasti podrazumijeva nagone koji vode do zaljubljenosti, seksualnog odnosa ili tjelesne privlačnosti u odnosu s drugom osobom.

Komponenta odanosti u kratkoročnom se smislu odnosi na odluku da nekog volimo, a u dugoročnom smislu obvezivanje da ćemo tu ljubav zadržati.

Međusobnim kombiniranjem komponenata ljubavi dobivamo osam različitih tipova ljubavi od kojih je savršena ona ljubav u kojoj su podjednako zastupljene sve tri komponente.

Tablica 1

Sternbergova taksonomija vrsta ljubavi (Beck, 2003)

vrsta ljubavi	komponente		
	intimnost	strast	odanost
ne-ljubav	0	0	0
sviđanje	+	0	0
"slijepa" ljubav	0	+	0
isprazna ljubav	0	0	+
romantična ljubav	+	+	0
prijateljska ljubav	+	0	+
prividna ljubav	0	+	+
savršena ljubav	+	+	+

Ljubavni stilovi, John Allan Lee (1973; prema Sternberg, 1988)

Prema ovoj teoriji primarna su tri tipa ljubavi, eros, storge i ludus. *Eros* je ljubav u kojoj je naglašena komponenta fizičke privlačnosti. *Storge* bi još mogli nazvati prijateljskom ljubavi, a *ludus* je zaigrana ljubav i takav ljubavnik nema jedan određeni tip osobe već zna da postoji mnogo ljudi u koje se može zaljubiti.

Tri najpoznatija sekundarna ljubavna stila u našem društvu, prema ovom autoru su manija, agape i pragma. Nastaju miješanjem primarnih tipova ljubavi. *Manija* je mješavina erosa i ludusa. Takvi su ljubavnici posesivni, nesigurni te često ljubomorni i traže stalne dokaze ljubavi. Ona je često karakteristika mladenačkih ljubavi. *Pragma* je

stil u kojem ljubavnik točno zna što traži kod partnera, na neki način ljudi koji odgovaraju tom tipu traže komplementarnog partnera za bavljenje zajedničkim hobijima, dijeljenje zajedničkih interesa. *Agape* označava nesebičnu i altruističnu ljubav, onu koja daje, a ne traži ništa zauzvat. Ona je kombinacija erosa i storge, te je vođena više razumom nego emocijama.

Rubinova teorija sviđanja i ljubavi (1970; prema Cramer 1998)

Rubin je krenuo od psihometrijskog pristupa kako bi izradio Skalu ljubavi koju je razlikovao od Skale sviđanja. Skala ljubavi temelji se na trokomponentnoj teoriji, što znači da ovaj istraživač smatra da se ljubav sastoji od tri elementa: privrženosti, koja se očituje kao želja da se bude s drugom osobom, potreba za fizičkim kontaktom, odobravanjem, brige, koja je vidljiva kroz stavljanje potreba druge osobe ispred svojih potreba, (tu spada i žrtvovanje za dobrobit druge osobe) i intimnost koja kao treći element proizlazi iz povezanosti između dvije osobe.

Sviđanje se prema ovoj teoriji odnosi isključivo na činjenicu kada mislimo da druga osoba zaslužuje naše poštovanje.

Skala ljubavi pokazala je dobre psihometrijske karakteristike u obliku pouzdanosti među muškarcima i ženama, diskriminativne i prediktivne valjanosti.

Izrazi ljubavi, David Buss (1988; prema Sternberg, 1988)

Ova teorija proizlazi iz konceptualnog okvira evolucijske psihologije, a hipoteza od koje polazi jest da su izrazi ljubavi proizvod evolucije – nastali prirodnom selekcijom. Ljubav je prema tome skup adaptacija koje služe rješavanju specifičnih problema opstanka i reprodukcije (1988; prema, Sternberg, 2006). Smisao ljubavi u evolucijskoj teoriji je jačanje veze u paru i osiguravanje veće vjerojatnosti vjernosti partnera.

Funkcija prvog stadija romantične ljubavi je motivirati seksualnu aktivnost, dok je funkcija drugog stadija, koji je više prijateljski, učvrstiti emocionalnu vezu među partnerima koja će ih motivirati da ostanu zajedno, barem onoliko koliko je potrebno da odgoje djecu (Hoog i Cooper, 2003).

Prema evolucijskoj teoriji, ljubav se očituje u ponašanjima koje se nazivaju izrazima ljubavi. Oni su evoluirali kako bi ispunjavali ciljeve povezane s reproduktivnim uspjehom (Buss, 1988; prema, Sternberg, 1988). Da bi konačan cilj, reproduktivni

uspjeh, bio ostvaren, potrebno je zadovoljiti posredne ciljeve: pokazivanje resursa, ekskluzivnost (vjernost i čuvanje partnera), obvezivanje i brak, seksualnu intimnost, reprodukciju, dijeljenje resursa i roditeljsko ulaganje. Ti su ciljevi proizašli iz konceptualne analize zadataka (Buss, 1988; prema Sternberg, 1988) koje je potrebno izvršiti da bi se dobilo potomstvo, a oni su: (1) privlačenje partnera, (2) zadržavanje tog partnera, (3) ostvarivanje reprodukcije s partnerom, (4) roditeljsko ulaganje u potomstvo koje će se roditi iz te veze.

Prema tome, funkcija ljubavi je riješiti navedene adaptivne probleme, odnosno ostvariti ciljeve koji vode prenošenju gena na potomstvo.

Prvo istraživanje koje je proveo Buss, a bavi se ljubavlju, odnosi se na *prikupljanje primjera izraza ljubavi* (1988; prema Sternberg, 1988). Cilj je bio ustanoviti za koja ponašanja ljudi smatraju da spadaju u kategoriju ljubavi. Sudionici su trebali navesti pet ponašanja koja odražavaju da je neka osoba zaljubljena. To su trebali učiniti za pripadnike vlastitog i suprotnog spola. Izraze razmjene resursa navelo je 44% sudionika, izraze povezane s vjernosti 14%, brak je spomenulo 17%, seks 19%, a rađanje djece 8%. Dvije teme koje nisu predviđene evolucijskom teorijom, a pojavile su se u visokom postotku su postupci žrtvovanja, 15% sudionika (npr. „*Otkazao je važan dogovor da bi bio s njom.*“) te tema koja uključuje roditelje partnera koju navodi 12% sudionika.

Spolne razlike koje su nađene odnose se na pokazivanje i dijeljenje resursa na način da je to ponašanje tipično za muškarce, što je u skladu s pretpostavkama evolucijske psihologije. Druga razlika je u izrazima vezanim za djecu: 8% je spomenulo djecu pri opisivanju ženskog subjekta, no samo je jedan ispitanik to učinio pri opisivanju muškog subjekta. Isto tako postoji jasna spolna razlika u izrazima koji se odnose na vjernost: 12% sudionika navelo je ljubavne izraze vjernosti uz ženu kao subjekta, no samo 6% njih navelo ih je uz muškarca kao subjekta.

Nije bilo spolnih razlika u izrazima ljubavi povezanim sa seksom, no razlika postoji u tome tko je naveo postupke povezane sa seksom kao izrazom ljubavi, a ona ide u smjeru muškaraca.

Drugo istraživanje, na kojem se temelji i ovaj rad, odnosi se na *procjenjivanje prototipičnosti izraza ljubavi* (Buss, 1988; prema Sternberg, 1988).

Od prikupljenih izraza ljubavi iz prvog dijela dobiveno je 100 izraza ljubavi koji su tvorili jedan upitnik. Svrha istraživanja bila je ustanoviti relativnu prototipičnost svakog pojma unutar kategorije ljubavi. Sudjelovalo je četrdeset sudionika, dvadeset muških i dvadeset ženskih. Polovica muških i ženskih sudionika procjenjivala je prototipičnost izraza ljubavi u kojima je subjekt bio muškarac, a druga polovica u kojima je subjekt bila žena.

Zatim je određeno 40 izraza koji su imali najveću aritmetičku sredinu, dakle koji prema sudionicima najviše odgovaraju kategoriji ljubavi. Prisutni su bili izrazi koji potvrđuju evolucijsko stajalište i odnose se na pokazivanje resursa, vjernost i ekskluzivnost, obvezivanje, seksualnu intimnost i reprodukciju. Pojavila se i tema uzajamne podrške koja nije prisutna u evolucijskoj teoriji što podupire ideju da se ovom teorijom ne mogu objasniti sve facete ljubavi kod ljudi. Izrazi roditeljske ljubavi nisu se javili u istraživanju, možda zbog uzorka koji su činili studenti.

Spolne razlike u evolucijskom kontekstu

Žene i muškarci su se u evolucijskoj prošlosti susretali s različitim adaptivnim problemima koje je trebalo riješiti. S obzirom da je okolina u kojoj su nastale adaptacije koje i danas imaju suvremeni muškarci i žene ona pleistocenska, spolne razlike koje su tada nastale su one koje i danas postoje. Razlike između muškaraca i žena, koje standardni model u društvenim znanostima pripisuje socijaliziranim spolnim ulogama, su prema evolucijskoj teoriji produkt različitog ulaganja u potomstvo dvaju spolova (Kardum, 2003; Workman, Reader, 2004). Prema Triversovoj teoriji iz 1972. o roditeljskom ulaganju (Kardum, 2003) zbog toga što žene više ulažu u potomstvo (devet mjeseci trudnoće, dojenje) one postaju izbirljiviji spol. Muškarci su u pogledu ulaganja u potomstvo manje ograničeni, imaju veće reproduktivne resurse (12 milijuna spermija prema 400 jajašca u prosječnog muškarca i žene) te im je stoga cilj privući što više ženki. Odatle proizlaze i temeljne razlike prema evolucijskim psiholozima između muškaraca i žena. Žene su te koje traže muškarca koji je spreman ulagati resurse u njih i potomstvo dok je muškarcima važno da je žena plodna, a signali za to su zdrav izgled i mladost. Osim toga, ta asimetrija u roditeljskom ulaganju prema evolucijskoj teoriji može rezultirati time da muškarci pokazuju manje razine ljubavi i emocionalnog ulaganja potencijalnoj partnerici i potomstvu (Buss, 1989; prema Sternberg, 2006).

Evolucijska prošlost djelovala je na način da se ljudska djeca rađaju u relativno nerazvijenom i bespomoćnom stanju. To je rezultat mnogih evolucijskih promjena koje su dovele do smanjivanja opsega zdjelice i povećanja volumena mozga. Iz tog se razloga djeca s tako velikim mozgom rađaju relativno nerazvijena, a ostatak razvoja se odvija nakon poroda. Zbog toga djeca traže gotovo neprestanu pažnju, a žene rješavaju taj adaptivni problem tako što formiraju dugotrajne veze s muškarcima koji su spremni ulagati u njih i njihovo potomstvo.

Spolne razlike su najočitije u kratkoročnim vezama u kojima su žene vidno izbirljivije (Buss, 1999, 2006) jer više riskiraju, dok u dugoročnim vezama oba spola postaju podjednako izbirljiva i glavni kriterij izbora partnera postaje ljubav (Buss, 1990).

Vrijednost kao partnera (*mate value*)

Vrijednost kao partnera je pojam koji označava nečiju privlačnost pripadnicima suprotnoga spola. U istraživanju na više od 10 000 ljudi u 37 kultura Buss je ustanovio osnovna obilježja vrijednosti kao partnera kod muškaraca i žena (Buss, 1990). Žene preferiraju obilježja povezana s materijalnim resursima, a muškarci više cijene tjelesni izgled. Muškarci koji postižu visoku vrijednost na upitniku koji ispituje samoprocjene vrijednosti kao partnera imaju tendenciju ranijeg ulaska u spolne odnose, veliki broj seksualnih partnerica već od puberteta te ne pokazuju potrebu vezanja za neku osobu prije seksualnih odnosa. Kod žena koje smatraju da imaju visoku vrijednost kao partnera nije nađena korelacija s ranijim stupanjem u seksualne odnose (Buss, 1999). Žene s višom vrijednosti kao partnerice imaju manji broj seksualnih partnera, a mogući razlog tome je da su poželjnije te su u poziciji nametnuti svoje uvjete partneru (Buss, 1999).

Supružnici međusobno koreliraju u svojoj vrijednosti kao partnera (Buss, 1994; prema Sternberg, 1997), a pokazano je da u načelu muškarci s više resursa žene mlađe i fizički atraktivne žene, inteligentniji ljudi biraju podjednako inteligentne i tako za različite osobine.

Istraživanja pokazuju (Tadinac, Kamenov, Jelić i Hromatko, 2005) da su osobe koje procjenjuju da je vrijednost njihovog partnera veća od vlastite zadovoljniji u vezi. Zato onaj član para koji ima osjećaj da je profitirao, dakle da je dobio partnera veće vrijednosti biva i zadovoljniji vezom te možemo očekivati da će pokazivati partneru

više izraza ljubavi, što je u skladu s evolucijskom hipotezom o čuvanju partnera. To možemo objasniti psihološkom adaptacijom (Tadinac i sur., 2005). Onaj član para koji ima osjećaj da je dobio partnera koji je vredniji od njega samog više će se truditi zadržati istog partnera i neće usmjeravati resurse na druge potencijalne partnere, dakle pretpostavka je da će mu pokazivati više izraza ljubavi. Isplativije je ulagati u partnera koji ima nešto vrednije osobine od naših jer kad jednom uđemo u vezu s takvim partnerom i samu vezu procjenjujemo pozitivnije jer smo u nju već puno uložili. Takvog je partnera vrijedno zadržati, osoba ima osjećaj da je profitirala i moguće je da će takvom partneru pokazivati više izraza ljubavi, a od njega će očekivati manje izraza ljubavi, jer ionako je već puno dobila samim time što je vredniji od nje.

Logično je zaključiti da ljudi teže partnerima sa što višom vrijednosti, no taj je izbor ograničen razinom vlastite vrijednosti. Iz toga proizlazi da osobe visoke vrijednosti većinom biraju i takve partnere, dok osobe niske vrijednosti preferiraju partnere s viskom vrijednosti, no kako su im oni često nedostižni prihvaćaju i partnere niže vrijednosti. (Shackelford, 1998; prema Tadinac i sur., 2005).

CILJ

Utvrditi prototipičnost izraza ljubavi kod oba spola i provjeriti postoji li povezanost vrijednosti kao partnera s vlastitim i očekivanim izrazima ljubavi.

PROBLEMI

1. Utvrditi prototipičnost pojedinih izraza ljubavi na uzorku hrvatskih studenata te provjeriti sličnost prototipičnosti izraza ljubavi na uzorku američkih i hrvatskih studenata.
2. Ispitati stupanj povezanost procjena prototipičnih izraza ljubavi za žene i muškarce među procjenjivačima različitog spola.
3. Ispitati odnos razlika samoprocjena vrijednosti kao partnera i procjena idealnog partnera s izrazima ljubavi koje sudionik očekuje od idealnog partnera odnosno pokazuje idealnom partneru.

HIPOTEZE

1. Očekuje se sličnost u poretку rezultata prototipičnih izraza ljubavi dobivenih na američkom i hrvatskom uzorku. Hipoteza je u skladu s međukulturalnim istraživanjima (Buss, 1990; Jankowiak i Fischer, 1992).
2. Očekuje se povezanost procjena muških i ženskih procjenjivača s obzirom na to koji su izrazi ljubavi prototipični za muškarce, a koji za žene, prema pretpostavci da je u dugoročnoj vezi muškarcima i ženama podjednako važna ljubav (Buss, 1999).
3. Prema hipotezi o čuvanju partnera (Tadinac i sur, 2005) očekuje se da će sudionici koji procjenjuju da je vrijednost idealnog partnera veća od vlastite imati na upitniku očekivanih izraza ljubavi manju vrijednost, odnosno na upitniku izraza ljubavi prema partneru veću vrijednost od onih koji procjenjuju da je njihova vrijednost kao partnera veća od vrijednosti idealnog partnera.

METODOLOGIJA

Sudionici

Prvi dio istraživanja

Sudionici su bili studenti od prve godine fakulteta do apsolvenata ($N = 169$, 83 muškarca i 86 žena). Uzorak sudionika je prigodan. S obzirom da se ovaj rad bavio jednim dijelom i spolnim razlikama pokušali smo dobiti što je moguće sličniji broj sudionika oba spola. Većina sudionika bila je s Filozofskog fakulteta u Zagrebu, dok su muški sudionici prikupljeni po ostalim fakultetima, većinom na zagrebačkom Fakultetu strojarstva i brodogradnje. Nismo imali mogućnosti prikupiti jednak broj muških i ženskih sudionika na jednom fakultetu iz razloga što na većini fakulteta nije jednaka distribucija muškaraca i žena, a i zbog toga što smo sudionike s fakulteta koji nije Filozofski prikupljali metodom snježne grude na način da su kolege davale svojim kolegama i poznanicima da ispune upitnik.

Stoga je jedan dio ispitivanja proveden grupno i to onaj na Filozofskom fakultetu, a drugi individualno. Smatramo da ta dva različita uvjeta ne bi trebala utjecati na rezultate s obzirom na prirodu predmeta mjerenja. Dob sudionika bila je od 19 do 32 godine, pri čemu je aritmetička sredina 22 godine, a standardna devijacija 2.60.

Drugi dio istraživanja

S obzirom da je nacrt istraživanja nezavisan, u drugom su dijelu sudjelovali novi sudionici koji nisu sudjelovali u prvom dijelu istraživanja. I u ovom su slučaju ženski sudionici prikupljeni grupno, na Filozofskom fakultetu, kao i dio muških sudionika, dok su ostali muški sudionici bili prikupljeni kao i u prvom dijelu istraživanja, metodom snježne grude. U uzorku su bili zastupljeni studenti svih godina, od prve godine do apsolvenata, raspon godina bio je od 19 do 26, aritmetička sredina iznosi 20 godina, a standardna devijacija 2.58. Broj sudionika je u drugom dijelu bio 124, od toga 55 muškaraca i 69 žena.

Postupak

Prvi i drugi dio istraživanja

Podaci su prikupljeni upitnicima koji su na studentima psihologije primijenjeni grupno, dok je na studentima drugih fakulteta upitnik primijenjen individualno „metodom snježne grude“ pomoću kolega studenata koji su upitnike dijelili svojim kolegama i poznanicima. Grupni način primjene započeo je ispunjavanjem informiranog pristanka. Nakon toga su informirani pristanci skupljeni u posebnu kovertu i sudionicima su podijeljeni upitnici. Na prvoj strani je uputa koju su pročitali prije rješavanja samog upitnika. Kod individualne primjene prvo je ispunjen informirani pristanak koji je kasnije stavljen u kovertu s drugim pristancima kako bi se osigurala anonimnost sudionika. Na samom upitniku nije bilo potrebno ostavljati nikakve podatke koji bi mogli otkriti identitet sudionika.

Mjerni instrumenti

Instrument za mjerenje izraza ljubavi

Korišten je upitnik izraza ljubavi koji je Buss koristio u svom istraživanju (1988; prema Sternberg, 1988). U originalnom upitniku bilo je 100 čestica koje su dobivene na temelju prvog istraživanja, opisanog u uvodu. Na upit može li nam poslati cijeli upitnik, s obzirom da je u istraživanju navedeno samo 40 čestica, odgovorio je da više nema sačuvanih ostalih 100 čestica tako da smo u istraživanju koristili samo 40 navedenih u radu koji je opisan u Sternbegovoj knjizi (1988). Postoje dvije verzije upitnika, ona u kojoj su tvrdnje u muškom, i druga s tvrdnjama u ženskom rodu. Osim toga, postoji verzija u kojoj muškarac procjenjuje muškarca (MM), muškarac procjenjuje ženu (MŽ), žena procjenjuje ženu (ŽŽ) i žena procjenjuje muškarca (ŽM). Upitnici se nalaze u prilogu.

U prvom dijelu istraživanja zadatak sudionika bio je procijeniti koliko je pojedina tvrdnja prototipična za ono što on/ona smatraju da ljubav jest na ljestvici od 1 do 7 pri čemu „7“ označava da je navedeni postupak vrlo dobar primjer izraza ljubavi, „1“ znači da se postupak slabo uklapa u poimanje ljubavi, a „4“ označava umjereno uklapanje. Ostali se brojevi koriste za procjene između navedenih.

Izračunali smo Chronbachov α za sve kombinacije procjenjivača i subjekata. Raspon rezultata Chronbachovog α iznosi od 0.92 do 0.95 u našem istraživanju dok se u

istraživanju Bussa (1988; prema Sternberg, 1988) kreće od 0.88 do 0.94., uz upozorenje da je na našem istraživanju Cronbachov α dobiven na 40 tvrdnji, a u Bussovom na 100 tvrdnji. Cronbachov α je u svim slučajevima veći od 0.9 što ukazuje na dobru unutarnju konzistenciju instrumenta.

Izmijenjeni instrument za mjerenje izraza ljubavi

Za drugi dio istraživanja bilo je potrebno prilagoditi upitnik izraza ljubavi iz prvog dijela. Zadatak sudionika bio je prvo ispuniti upitnik izraza ljubavi u kojem procjenjuje koliko je pojedino ponašanje tipično za njega u dugoročnoj vezi, a zatim koliko je ponašanje tipično za nekoga koga smatra idealnim partnerom u dugoročnoj vezi, ponovno na ljestvici od 1 do 7. Kako bi se smanjio utjecaj redoslijeda tvrdnji u drugom rješavanju (za procjenu idealnog partnera) česticama je izmijenjen redoslijed.

Cronbachov α je i za ovaj upitnik u svim kombinacijama procjenjivača i subjekata veći od 0.90 što ukazuje na dobru unutarnju konzistenciju instrumenta.

Vrijednost kao partnera

Instrument za mjerenje vrijednosti kao partnera konstruiran je prema *Mate Value Inventory, MVI-7*; Kirsner, Figueredo & Jacobs, 2003 (Tadinac i sur., 2005, Tokić, 2006). Sastoji se od 17 osobina (atraktivno lice, tijelo, zdravlje, inteligencija, vjernost i sl.) na kojima sudionik procjenjuje sebe i svog partnera na skali od -3 do +3, gdje -3 znači uopće se ne odnosi na mene/partnera, a +3 znači u potpunosti se odnosi na mene/partnera. Postoji verzija za muškarce i verzija za žene. Zadatak sudionika je procijeniti vlastitu vrijednost kao partnera i procijeniti potencijalnu vrijednost kao partnera svog idealnog partnera. Ukupni rezultat predstavlja globalnu mjeru vrijednosti osobe kao partnera, a izražen je kao aritmetička sredina sume odgovora na pojedinim česticama. Raspon rezultata varira od 1 do 7.

Cronbachov α iznosi od 0.65 (u situaciji kada žena procjenjuje vlastitu vrijednost kao partnera) do 0.81 (situacija u kojoj muškarac procjenjuje vlastitu vrijednost kao partnera) što ukazuje da ovisno o situaciji test nije posve zadovoljavajući s obzirom na mjeru internalne konzistencije.

REZULTATI

S obzirom na postavljene probleme i hipoteze analizirali smo dobivene podatke koristeći SPSS 12, program za statističku analizu.

Prvi problem

Prvi problem se odnosio na utvrđivanje prototipičnosti pojedinih izraza ljubavi na uzorku studenata Sveučilišta u Zagrebu te utvrđivanje postojanja sličnosti u poretku izraza ljubavi poredanih prema prototipičnosti dobivenih na uzorku američkih i hrvatskih studenata.

Da bismo odgovorili na prvi problem poredali smo izraze koje smo dobili na uzorku zagrebačkih studenata prema aritmetičkoj sredini. Prikaz tih rezultata i njihova usporedba s rezultatima dobivenim na američkom uzorku nalazi se u tablici 2. Detaljniji prikaz rezultata s obzirom na neposredne ciljeve koje pojedini izrazi ljubavi ispunjavaju nalazi se u prilogu.

Tablica 2

Izrazi ljubavi poredani prema prototipičnosti (rangu) na uzorku hrvatskih (N = 169) i američkih (N = 40) studenata.

Izrazi ljubavi*	Rang Hrv.stud.	<i>M</i>	Rang Am.stud.	<i>M</i>
Doputovao je izdaleka da bi bio s njom.	1.	5.83	17.	5.23
Brinula se za njega kad je bio bolestan.	2.	5.79	14.	5.38
Otkazao je svoje planove da bi bio s njom kad je bila uzrujana.	3.	5.70	4.	5.80
Ostala mu je vjerna kad su bili razdvojeni dulje od mjesec dana.	4.	5.62	2.	5.95
Rekao joj je da želi s njom imati djecu.	5.	5.56	12.	5.58
Podnosio je njezine „loše dane“.	6.	5.48	11.	5.58
Neočekivano je svratila samo da bi ga vidjela.	7.	5.47	28.	4.78
Odolio je prilici da ima seksualni odnos s drugom ženom.	8.	5.40	7.	5.70
Pružio joj je verbalnu podršku kad je trebala donijeti tešku odluku.	9.	5.33	18.	5.11
Ispričala mu je vrlo osobnu tajnu iz svoje prošlosti.	10.	5.28	19.	5.10
Predano je slušala o njegovim problemima.	11.	5.24	6.	5.75

Razgovarao je s njom o braku i budućnosti.	12.	5.21	13.	5.55
Svojim je prijateljima rekao da je ludo zaljubljen u nju.	13.	5.18	21.	5.00
Rekla mu je: „Volim te“.	14.	5.18	10.	5.78
Dugo ju je držao u zagrljaju.	15.	5.16	22.	5.00
Stala je u njegovu obranu kad ga je netko pokušao kritizirati.	16.	5.15	9.	5.60
Pristala se udati za njega.	17.	5.15	1.	6.05
Zbog njega je prestala izlaziti s drugim muškarcima.	18.	5.15	5.	5.75
Razgovarala je s njim o svojim osobnim problemima.	19.	4.99	15.	5.30
Rekao joj je da se želi vjenčati s njom.	20.	4.96	8.	5.68
Nazvao ju je kad je bio potišten.	21.	4.92	3.	5.83
Nije obraćao pažnju na druge privlačne žene na zabavi.	22.	4.90	16.	5.25
Za nju je skuhao poseban obrok.	23.	4.86	26.	4.82
Vodio je ljubav s njom.	24.	4.85	39.	4.65
Zagledao se u njezine oči.	25.	4.81	31.	4.75
Bila je sva izvan sebe nakon svađe s njim.	26.	4.78	23.	4.90
Iznenadio ju je darom.	27.	4.73	25.	4.83
Nije mogla spavati jer je razmišljala o njemu.	28.	4.67	29.	4.75
Mazila ga je.	29.	4.61	32.	4.73
Kupio joj je poseban dar.	30.	4.59	34.	4.70
Napisao joj je ljubavnu poruku.	31.	4.59	35.	4.70
Plakala je kad je on morao oputovati na neko vrijeme.	32.	4.52	40.	4.63
Rekla mu je: „Nedostajao si mi“ nakon što se jedan dan nisu vidjeli.	33.	4.52	24.	4.85
Nazvao ju je kad je trebao pomoć.	34.	4.49	27.	4.80
Napisala mu je pjesmu.	35.	4.49	33.	4.73
Držao ju je za ruke.	36.	4.46	38.	4.65
Otišao je navečer s njom u šetnju.	37.	4.45	30.	4.75
Zbog njega se trudila da bude „u formi“.	38.	4.22	36.	4.68
Dala mu je simbolični prsten.	39.	4.22	20.	5.05
Provela je noć s njim.	40.	3.92	37.	4.65

*tvrdnje su po slučaju napisane u muškom ili ženskom rodu.

Rezultati dobiveni u istraživanju Bussa (1988; prema Sternberg, 1988) dobiveni su na 40 sudionika, dok se u našem slučaju radi o 169 sudionika. U tablici 3 prikazana je deskriptivna statistika dobivena u ova dva istraživanja.

Tablica 3

Deskriptivna statistika 40 izraza ljubavi dobivenih u Bussovom (1988; prema Sternberg 1988) i našem istraživanju.

	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>MIN</i>	<i>MAX</i>	<i>Koeficijent zakrivljenosti</i>	<i>Koeficijent spljoštenosti</i>
Istr. Buss*	40	5.16	0.45	4.63	6.05	.46	-1.32
Naše istr.	169	4.96	0.46	3.92	5.83	-.03	-.56

*rezultati su izračunati na 40 tvrdnji (1988; prema Sternberg, 1988)

Kolmogorov Smirnov test nije statistički značajan ($Z = 0.69$, $p > .01$ za naše istraživanje, $Z = 1.12$, $p > .01$ za istraživanje Bussa (1988; prema Sternberg 1988)), dakle distribucije se ne razlikuju statistički značajno od normalne i opravdano je računati Pearsonov koeficijent korelacije, koji iznosi $r = .67$, $p < .01$. Dakle postoji pozitivna povezanost između aritmetičkih sredina procjena prototipičnosti na hrvatskom i američkom uzorku što je u skladu s prvom hipotezom.

Drugi problem

Drugi se problem odnosio na ispitivanje povezanosti muških i ženskih procjenjivača prema tome koji su izrazi ljubavi prototipični za žene, a koji za muškarce.

Da bismo provjerili u kakvom su odnosu rezultati iz četiri različite kombinacije procjenjivača i subjekata izračunali smo aritmetičku sredinu svake čestice za svaku od četiri moguće kombinacije. U tablici 4 nalazi se prvih 10 čestica s pripadajućim aritmetičkim sredinama, poredane silaznim redom.

Tablica 4

Prvih 10 čestica procjena prototipičnosti izraza ljubavi poredanih od većih prema manjima za četiri različite kombinacije.

MM	M	MŽ	M	ŽŽ	M	ŽM	M
Brinuo se za nju kad je bila bolesna.	5.91	Ostala mu je vjerna kad su bili razdvojeni dulje od mjesec dana.	5.28	Doputovala je izdaleka da bi bila s njim.	6.29	Otkazao je svoje planove da bi bio s njom kad je bila uzrujana.	6.45
Odolio je prilici da ima seksualni odnos s drugom ženom.	5.88	Rekla mu je da želi s njim imati djecu.	5.15	Brinula se za njega kad je bio bolestan.	6.02	Brinuo se za nju kad je bila bolesna.	6.15
Doputovao je izdaleka da bi bio s njom.	5.81	Odoljela je prilici da ima seksualni odnos s drugim muškarcem.	5.10	Podnosila je njegove loše dane.	5.87	Neočekivano je svratio samo da bi ju vidio.	6.13
Otkazao je svoje planove da bi bio s njom kad je bila uzrujan.	5.56	Podnosila je njegove loše dane.	5.08	Otkazala je svoje planove da bi bila s njim kad je bio uzrujan.	5.78	Doputovao je izdaleka da bi bio s njom.	6.10
Rekao joj je da želi s njom imati djecu.	5.49	Doputovala je izdaleka da bi bila s njim.	5.08	Ostala mu je vjerna kad su bili razdvojeni dulje od mjesec dana.	5.78	Rekao joj je da želi s njom imati djecu.	6.03
Ostao joj je vjeran kad su bili razdvojeni dulje od mjesec dana.	5.45	Pristala je udati se za njega.	5.05	Predano je slušala o njegovim problemima.	5.78	Ostao joj je vjeran kad su bili razdvojeni dulje od mjesec dana.	5.95
Neočekivano je svratio samo da bi ju vidio.	5.28	Brinula se za njega kad je bio bolestan.	5.05	Vodila je ljubav s njim.	5.78	Razgovarao je s njom o braku i budućnosti.	5.83
Podnosio je njezine loše dane.	5.28	Otkazala je svoje planove da bi bila s njim kad je bio uzrujan.	5.00	Pružila mu je verbalnu podršku kad je trebao donijeti tešku odluku.	5.74	Pružio joj je verbalnu podršku kad je trebala donijeti tešku odluku.	5.78
Pristao je oženiti se za nju.	5.19	Za njega je skuhalo poseban obrok.	5.00	Rekla mu je: Volim te.	5.74	Podnosio je njezine loše dane.	5.67
Ispričao joj je vrlo osobnu tajnu iz svoje prošlosti.	5.12	Zagledala se u njegove oči.	4.83	Dugo ga je držala u zagrljaju.	5.59	Predano je slušao o njezinim problemima.	5.48

LEGENDA

MM..muški procjenjivač procjenjuje muškog subjekta

MŽ..muški procjenjivač procjenjuje ženskog subjekta

ŽŽ..ženski procjenjivač procjenjuje ženskog subjekta

ŽM..ženski procjenjivač procjenjuje muškog subjekta

Za lakšu interpretaciju i u svrhu povećanja preglednosti rezultata u tablici slijedi pregled deskriptivne statistike 40 čestica izraza ljubavi.

Tablica 5

Deskriptivna statistika prosječnih vrijednosti procjena 40 prototipičnih izraza ljubavi za različite kombinacije procjenjivača i subjekata.

	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>MIN</i>	<i>MAX</i>	<i>Koeficijent asimetrije</i>	<i>Koeficijent spljoštenosti</i>
MM	43	4.90	.50	3.79	5.91	-.07	.01
MŽ	40	4.56	.40	3.85	5.28	-.09	-.99
ŽŽ	46	5.23	.53	4.07	6.29	-.37	-.41
ŽM	40	5.12	.67	3.33	6.45	-.22	-.01

LEGENDA

MM..muški procjenjivač procjenjuje muškog subjekta

MŽ..muški procjenjivač procjenjuje ženskog subjekta

ŽŽ..ženski procjenjivač procjenjuje ženskog subjekta

ŽM..ženski procjenjivač procjenjuje muškog subjekta

Da bismo utvrdili postoji li sličnost u poretku između aritmetičkih sredina procjena prototipičnosti izraza ljubavi izračunali smo korelacije za četiri kombinacije procjenjivača i subjekata, s obzirom da korelacija situacija ŽŽ i MM te MŽ i ŽM nema logičkog smisla za naš problem. Kolmogorov Smirnov test za sve četiri kombinacije procjenjivača i subjekata nije statistički značajan (MM: $Z = 0.58$, $p = .89$; MŽ: $Z = 0.62$, $p = .83$; ŽŽ: $Z = 0.66$, $p = .78$; ŽM: $Z = .50$, $p = .97$) što ukazuje na to da se distribucije ne razlikuju statistički značajno od normalne, prema tome opravdano je računanje Pearsonovog koeficijenta korelacije.

Tablica 6

Pearsonov koeficijent korelacije za četiri kombinacije procjenjivača i subjekata.

	MM	MŽ	ŽŽ	ŽM
MM	1	.73**	/	.61**
MŽ		1	.68**	/
ŽŽ			1	.74**
ŽM				1

**.. $p < .01$

LEGENDA

MM..muški procjenjivač procjenjuje muškog subjekta

MŽ..muški procjenjivač procjenjuje ženskog subjekta

ŽŽ..ženski procjenjivač procjenjuje ženskog subjekta

ŽM..ženski procjenjivač procjenjuje muškog subjekta

U skladu s drugom hipotezom, korelacije između različitih kombinacija procjenjivača i subjekata su statistički značajne. Sve su korelacije iznad .60 i značajne su uz rizik od 1%. Kao što se iz tablice 6 vidi korelacija u kojoj muški sudionici procjenjuju ženske i muške subjekte te korelacija u kojoj ženski sudionici procjenjuju muške i ženske subjekte su najveće što može ukazivati na konzistentnost procjenjivača.

Za naše istraživanje bile su zanimljive još korelacije aritmetičkih sredina 40 izraza ljubavi muških i ženskih procjenjivača neovisno o subjektu ($r = .77, p < .01$) i isto tako korelacije muških i ženskih subjekata neovisno o procjenjivaču ($r = .86, p < .01$). Kao što se vidi korelacije su statistički značajne i pozitivne, čime se potvrđuje druga hipoteza o povezanosti u poretku 40 aritmetičkih sredina izraza ljubavi kod različitih kombinacija spola procjenjivača i subjekta tvrdnje.

Da bismo ustanovili na kojim se česticama u procjenama značajno razlikuju muškarci i žene testirali smo značajnost razlike među različitim kombinacijama procjenjivača i subjekata za svaku tvrdnju posebno.

Prije testiranja značajnosti razlika provjerili smo normalitete distribucija svake čestice Kolmogorov Smirnovim testom. Sve čestice se statistički značajno razlikuju od normalne distribucije, a to vrijedi i kada provjeravamo pojedinu česticu s obzirom na procjenjivača i subjekta u upitniku. Dobivene distribucije su negativno asimetrične, rezultati se grupiraju oko većih vrijednosti što je i očekivano s obzirom da sudionici procjenjuju tvrdnje koje su već same po sebi prototipične za ljubav. S obzirom da su distribucije podjednako asimetrične provjerili smo da li su im varijance podjednake

kako bi mogli koristiti parametrijske postupke. Levenov test homogenosti varijance pokazuje da se varijance 7 čestica značajno razlikuju. Proveli smo χ^2 test kao i t-testove i ustanovili da se ne dobivaju značajno različiti podaci, a zbog lakše interpretacije odabrali smo koristiti t-test jer nas zanimaju razlike u aritmetičkim sredinama. U nastavku se nalaze tablice s rezultatima t-testa.

Tablica 7

Izrazi ljubavi na kojima se statistički značajno razlikuju muški i ženski procjenjivači u situaciji kada je subjekt muškarac. ($p < .01$)

R.br.	Tvrdnja	MM	ŽM	t	df
1.	Neočekivano je svratio samo da bi ju vidio.	5.28	6.13	-3.10	81
2.	Razgovarao je s njom o braku i budućnosti.	4.72	5.83	-3.35	81
3.	Vodio je ljubav s njom.	5.14	4.03	2.58	81
4.	Proveo je noć s njom.	4.30	3.33	2.43	80
5.	Kupio joj je poseban dar.	5.09	4.23	2.72	81

LEGENDA

MM..muški procjenjivač procjenjuje muškog subjekta

ŽM..ženski procjenjivač procjenjuje muškog subjekta

Tablica 8

Izrazi ljubavi na kojima se statistički značajno razlikuju muški i ženski procjenjivači u situaciji kada je subjekt žena. ($p < .01$)

R.br.	Tvrdnja	MŽ	ŽŽ	t	df
1.	Zbog njega je prestala izlaziti s drugim muškarcima.	4.45	5.50	-2.54	84
2.	Brinula se za njega kad je bio bolestan.	5.05	6.02	-2.77	84
3.	Rekla mu je: „Volim te“.	4.70	5.74	-3.06	84
4.	Neočekivano je svratila samo da bi ga vidjela.	4.73	5.71	-3.01	84
5.	Nazvala ga je kad je trebala pomoć.	3.98	5.02	-2.70	83
6.	Doputovala je izdaleka da bi bila s njim.	5.08	6.29	-3.86	83
7.	Pružila mu je verbalnu podršku kad je trebao donijeti tešku odluku.	4.68	5.74	-3.18	84
8.	Rekla mu je: „Nedostajao si mi“ nakon što se jedan dan nisu vidjeli.	3.95	4.98	-2.86	84
9.	Nazvala ga je kad je bila potištena.	4.33	5.26	-3.20	84
10.	Vodila je ljubav s njim.	4.33	5.78	-4.01	83
11.	Svojim je prijateljicama rekla da je ludo zaljubljena u njega.	4.53	5.54	-3.19	84
12.	Držala ga je za ruke.	3.98	5.11	-3.31	84
13.	Stala je u njegovu obranu kad ga je netko pokušao kritizirati.	4.55	5.48	-2.77	84
14.	Predano je slušala o njegovim problemima.	4.49	5.78	-3.73	83

LEGENDA

MŽ..muški procjenjivač procjenjuje ženskog subjekta

ŽŽ..ženski procjenjivač procjenjuje muškog subjekta

Tablica 9

Izrazi ljubavi koji su statistički značajno različito procijenjeni za muške i ženske subjekte kada je procjenjivač muškarac. ($p < .05$)

<i>R.br.</i>	<i>Tvrdnja</i>	<i>MM</i>	<i>MŽ</i>	<i>t</i>	<i>df</i>
1.	Brinuo se za nju kad je bila bolesna.	5.91	5.05	2.41	81
2.	Doputovao je izdaleka da bi bio s njom.	5.81	5.08	2.21	81
3.	Plakala je kad je on morao otkupovati na neko vrijeme.	3.79	4.75	-2.15	81

LEGENDA

MM..muški procjenjivač procjenjuje muškog subjekta

MŽ..muški procjenjivač procjenjuje ženskog subjekta

Tablica 10

Izrazi ljubavi koji su statistički značajno različito procijenjeni za muške i ženske subjekte kada je procjenjivač žena. ($p < .01$)

<i>R.br.</i>	<i>Tvrdnja</i>	<i>ŽM</i>	<i>ŽŽ</i>	<i>t</i>	<i>df</i>
1.	Vodila je ljubav s njim.	4.03	5.78	-4.74	83
2.	Otkazala je svoje planove da bi bila s njim kad je bio uzrujan.	6.45	5.78	2.63	84

LEGENDA

ŽM..ženski procjenjivač procjenjuje muškog subjekta

ŽŽ..ženski procjenjivač procjenjuje ženskog subjekta

Tablica 11

Izrazi ljubavi koje su statistički značajno različito procijenili muški i ženski procjenjivači neovisno o subjektu. ($p < .01$)

<i>R.br.</i>	<i>Tvrdnja</i>	<i>M</i>	<i>Ž</i>	<i>t</i>	<i>df</i>
1.	Zbog njega je prestala izlaziti s drugim muškarcima.	4.80	5.50	-2.58	167
2.	Brinula se za njega kad je bio bolestan.	5.49	6.08	-2.63	167
3.	Neočekivano je svratio samo da bi ju vidio.	5.01	5.91	-4.14	167
4.	Dao joj je simboličan prsten.	3.87	4.56	-2.50	166
5.	Nazvala ga je kad je trebala pomoć.	4.08	4.89	-2.99	166
6.	Doputovao je izdaleka da bi bio s njom.	5.46	6.20	-3.63	166
7.	Pružila mu je verbalnu podršku kad je trebao donijeti tešku odluku.	4.88	5.76	-3.88	167
8.	Bio je sav izvan sebe nakon svađe s njom.	4.42	5.12	-3.00	167
9.	Razgovarala je s njim o braku i budućnosti.	4.84	5.56	-2.98	167
10.	Rekla mu je: „Nedostajao si mi“ nakon što se jedan dan nisu vidjeli.	4.10	4.93	-3.16	167
11.	Nazvao ju je kad je bio potišten.	4.60	5.23	-2.97	166
12.	Dugo ju je držao u zagrljaju.	4.83	5.47	-2.81	165
13.	Svojim je prijateljicama rekla da je ludo zaljubljena u njega.	4.80	5.56	-3.18	167
14.	Otkazala je svoje planove da bi bila s njim kad je bio uzrujan.	5.29	6.09	-3.65	167
15.	Držao ju je za ruke.	4.06	4.86	-3.13	166
16.	Stala je u njegovu obranu kad ga je netko pokušao kritizirati.	4.81	5.49	-3.00	167
17.	Predano je slušao o njezinim problemima.	4.82	5.64	-3.67	166

LEGENDA

M..muški procjenjivač

Ž..ženski procjenjivač

Treći problem

Treći problem bio je ispitati odnos procjena vrijednosti kao partnera i idealnog partnera te izraza ljubavi koje sudionik očekuje od idealnog partnera u odnosu na one koje sudionik pokazuje idealnom partneru.

Zanimalo nas je u kakvom su odnosu samoprocjene vrijednosti kao partnera i procjene idealnog partnera te smo izračunali Pearsonov koeficijent korelacije koji iznosi $r = .65$, $p < .01$. Provjerimo li u kakvom su odnosu procjene i samoprocjene izraza ljubavi dobivamo $r = .80$, $p < 0.01$.

Da bismo odgovorili na treći problem izračunali smo razliku aritmetičkih sredina vrijednosti kao partnera idealnog partnera i vlastite te zatim korelaciju sa samoprocjenama izraza ljubavi i procjenama izraza ljubavi idealnog partnera. Korelacija

razlike vrijednosti kao partnera i samoprocjene izraza ljubavi iznosi $r = -.08$, $p = .36$, dok korelacija s procjenama izraza ljubavi idealnog partnera iznosi $r = .08$, $p = .40$.

Osim korelacije odlučili smo podijeliti sudionike u dvije ekstremne grupe tako da smo uzeli 18% onih koji imaju najveće i najmanje vrijednosti na varijabli razlike u vrijednosti kao partnera. Logika je bila da provjerimo u kakvom su odnosu sudionici koji postižu ekstremne rezultate. Pri tome smo svjesni da ovim testom potenciramo razlike koje u populaciji možda ne bi bile značajne. Proveli smo t-test za nezavisne uzorke da bismo provjerili da li oni koji procjenjuju da im je partner vredniji od njih ujedno pokazuju više izraza ljubavi istome, odnosno očekuju manje izraza ljubavi od istoga. T- test u oba slučaja nije statistički značajan, $t = 1.56$, $df = 42$, $p = .13$ za samoprocjenu izraza ljubavi, a za procjenu izraza ljubavi idealnog partnera iznosi $t = -.02$, $df = 42$, $p = .98$.

RASPRAVA

Prvi problem bio je utvrditi postoji li povezanost u izrazima ljubavi rangiranim prema prototipičnosti na uzorku hrvatskih i američkih studenata. S obzirom da se ovo istraživanje bavi evolucijskim pristupom ljubavi postavljena je hipoteza da bi trebala postojati povezanost u njihovu poretku jer očekujemo da su izrazi ljubavi univerzalni u različitim kulturama te podjednako važni, s obzirom da su se razvili kako bi pomogli ljudima riješiti određene adaptivne probleme. Međukulturalna istraživanja su važna i česta u evolucijskoj psihologiji jer ako smatramo da je neka osobina adaptivna, logično je očekivati njeno pojavljivanje kod većine ljudi, neovisno o kulturi u kojoj žive (Workman i Reader, 2004). Iz tog razloga očekujemo da će izrazi ljubavi biti jednako važni u različitim kulturama.

Na temelju istraživanja koje je proveo Buss (1988; prema Sternberg, 1988) ustanovljeno je 100 prototipičnih izraza ljubavi koji su zatim rangirani po svojoj važnosti prema aritmetičkoj sredini, a nama je bilo dostupno njih 40. Da bismo ustanovili kako se ti isti izrazi ljubavi rangiraju na našem uzorku proveli smo istraživanje opisano u postupku te usporedili aritmetičke sredine tih dvaju poredaka izraza ljubavi.

Maksimalan rezultat u našem istraživanju iznosi 5.83, a u istraživanju Davida Bussa 6.05. Jedno od mogućih teoretskih objašnjenja dolazi iz istraživanja Davida Schmitta (2003, 2004, prema Sternberg, 2006) koji je ustanovio da Amerikanci pokazuju najveći stupanj emocionalnog ulaganja u partnera s obzirom na ostalih 48 zemalja koje su sudjelovale u istraživanju.

Da bismo odgovorili na prvi problem izračunali smo korelaciju aritmetičkih sredina procjena prototipičnosti dobivenih na dva uzorka. Rezultati pokazuju da postoji statistički značajna povezanost u poretku 40 izraza ljubavi ($r = .67, p < .01$) što je potvrdilo prvu hipotezu da su pojedini izrazi ljubavi podjednako važni sudionicima iz oba uzorka. Prema Petzu (1997) naš bi koeficijent korelacije značio stvarnu značajnu povezanost, no važno je reći da je to samo gruba aproksimacija. Koeficijent determinacije u ovom slučaju iznosi 0.45, dakle nalazimo 45% zajedničkih faktora.

U istraživanju Bussa na pripadnicima 37 različitih kultura dobiveni su rezultati da je od 18 ponuđenih osobina ljubav najviše cijenjena kod oba spola kada je u pitanju izbor partnera za dugoročnu vezu (Buss, 1999). Rezultati procjena za ljubav su 2.87 za žene i 2.81 za muškarce pri čemu je maksimalna ocjena 3. Dakle, za ljude je ljubav primarna komponenta kada se odlučuju na dugoročnu vezu, što postavlja pitanje koja je funkcija ljubavi. Mnoga su istraživanja pokazala da žene cijene resurse, a muškarci mladost i zdravlje (Buss, 1990, 2006, Workman i Reader, 2004), no bez signala privrženosti i volje da se ti resursi ulože u partnera samo posjedovanje istih nema smisla. Zato izrazi ljubavi najčešće signaliziraju obvezivanje i predanost jer je provođenje vremena i ulaganje truda u odnos ono što ljudi očekuju od svog partnera (Buss, 1988; prema Stenberg, 2006). Ljudi mogu na mnogo načina pokazivati obvezivanje partneru kroz dijeljenje različitih resursa. Jedna od glavnih sastavnica obvezivanja je vjernost koja se očituje kroz ponašanje u kojem jedan partner ostaje vjeran onom drugom kada su razdvojeni (Buss, 1999; prema Workman, Reader, 2004). Izrazi ljubavi koji signaliziraju vjernost na našem se uzorku nalaze na 4. mjestu ("*Ostala mu je vjerna kad su bili razdvojeni dulje od mjesec dana.*"), 8. ("*Odolio je prilici da ima seksualni odnos s drugom ženom.*") i 18. ("*Zbog njega je prestala izlaziti s drugim muškarcima.*") dok se u istraživanju Davida Bussa isti nalaze na 2., 7. i 5. mjestu (prilog 1). Kao što vidimo, u oba uzorka su izrazi ljubavi koji signaliziraju vjernost dosta visoko pozicionirani, s naglaskom da na američkom uzorku zauzimaju viši rang nego na hrvatskom.

Emocionalno obvezivanje i predanost sadržani su u izrazima ljubavi koji se odnose na slušanje partnerovih problema, pružanje podrške i pomoć pri rješavanju problema i također su zastupljeni na visokim mjestima u oba uzorka (npr. 3. mjesto na hrvatskom uzorku: „*Otkazao je svoje planove da bi bio s njom kad je bila uzrujana.*“).

Zanimljivo je pogledati kako se izrazi ljubavi raspoređuju na dva uzorka, jer iako nema statistički značajne razlike u njihovom poretku, ipak postoji određena tendencija koju možemo kvalitativno analizirati. **Sadržajnom analizom** moguće je ovih 40 izraza ljubavi podijeliti u kategorije od kojih je dio predviđen u evolucijskoj teoriji ljubavi i te se kategorije odnose na vjernost i ekskluzivnost, reprodukciju, seksualnu intimnost i resurse (od 40 izraza ljubavi 15 ih se uklapa u evolucijsku teoriju). No pojavljuju se i kategorije uzajamne potpore partnera, odnosno obvezivanja i angažiranja koji ne predviđa evolucijska teorija (Buss, 1988; prema Sternberg, 1988), a prva tri izraza ljubavi u našem istraživanju odnose se upravo na tu kategoriju (1. *Doputovao je izdaleka da bi bio s njom*, 2. *Brinula se za njega kad je bio bolestan*, 3. *Otkazala je svoje planove da bi bila s njim kad je bio uzrujan*), dok se na američkom uzorku prva dva izraza ljubavi odnose na evolucijske izraze (1. *Pristala se udati za njega* i 2. *Ostala mu je vjerna kad su bili razdvojeni dulje od mjesec dana*). Detaljan prikaz grupiranja pojedinih izraza ljubavi u kategorije prema neposrednom cilju koji ispunjavaju nalazi se u prilogu 1.

Sve su te razlike u načelu vrlo male, no ono što se pojavljuje kao generalna razlika je da su na hrvatskom uzorku na višem mjestu izrazi ljubavi koji signaliziraju potporu i obvezivanje, a na američkom oni koji su u osnovi evolucijske teorije. Pogledamo li tablicu 4 prvo mjesto u istraživanju Davida Bussa (1988; prema Sternberg, 1988) zauzima izraz ljubavi „*Pristala je udati se za njega*“ ($M = 6.05$) koji signalizira obvezu, dok se u našem istraživanju taj izraz nalazi tek na 17. mjestu ($M = 5.15$), a na prvom mjestu je „*Doputovala je izdaleka da bi bila s njim*“ ($M = 5.83$) koji je u Bussovom istraživanju na 17. mjestu ($M = 5.23$), a signalizira potporu. Zanimljivo je da se izrazi ljubavi koji se odnose na seksualnu intimnost ("*Provela je noć s njim.*" i "*Vodio je ljubav s njom.*") nalaze na 37. i 39. mjestu na američkom uzorku te na 40. i 24. mjestu na hrvatskom uzorku iako bi se prema evolucijskoj teoriji očekivalo da budu pozicionirani na višim rangovima.

Drugi problem odnosio se na spolne razlike u procjenama prototipičnih izraza ljubavi. Hipoteza koju smo postavili u skladu s evolucijskom teorijom jest da bi trebala postojati povezanost i slaganje u poretku izraza ljubavi kod muškaraca i žena. Da bi to provjerili izračunali smo Pearsonov koeficijent korelacije među četiri kombinacije procjenjivača i subjekata. Kao što se u tablici 6 vidi, sve su korelacije pozitivne i statistički značajne uz rizik manji od 1%, a isto vrijedi za korelacije procjena muških i ženskih procjenjivača zajedno u odnosu na različite subjekte kao i za korelacije muških i ženskih subjekta zajedno u odnosu na različite procjenjivače. Time je potvrđena druga hipoteza da postoji povezanost u poretku aritmetičkih sredina izraza ljubavi kod različitih kombinacija procjenjivača i subjekta.

Mnoga su se istraživanja bavila pitanjem što muškarci, a što žene žele u kratkoročnim i dugoročnim vezama. Jedno od prvih takvih istraživanja proveo je sociolog Reuben Hill (1945; prema Eastwick i Finkel, 2008) i dobio rezultat da muškarci pridaju više važnosti ženinom izgledu, a žene financijskom statusu muškarca. U evolucijskom kontekstu takve je rezultate dobio i Buss (1990). Kako to često biva u psihologiji, pitanje je teorije od koje polazimo i koja nam služi kao okvir: socijalni psiholozi će te razlike interpretirati u okviru spolnih uloga, a evolucijski psiholozi u terminima adaptacija.

Istraživanja pokazuju da se pri izboru partnera za dugoročnu vezu razlike muškaraca i žena smanjuju u smislu da oba spola traže ljubav, međusobnu privlačnost te da s partnerom dijele slične vrijednosti (Eastwick i Finkel, 2008). Evolucijska perspektiva koja proizlazi iz Triversovih hipoteza pretpostavlja da će zbog različitog ulaganja u potomstvo muškarci i žene tražiti različite stvari u partnerima. Mnoga su istraživanja pokazala da je to točno u kratkoročnim vezama (Buss, 1999, 2006; Regan, 1998 i dr.) gdje žene imaju mnogo više za izgubiti i shodno tome imaju i veća očekivanja, no u dugoročnim vezama u kojima oba roditelja podjednako ulažu svoje resurse u potomstvo ta se razlika smanjuje i kao varijabla koja postaje važna kod oba spola javlja se privrženost i ljubav (Regan, 1998). Zato smo odlučili provjeriti kako muškarci i žene gledaju na važnost ljubavi te pridaju li pojedinim izrazima ljubavi jednaku važnost. Jer iako ljubav kao općeniti pojam zauzima važno mjesto u dugoročnim vezama muškaraca i žena, pitanje je da li oni jednako gledaju na nju i što ona za njih znači.

Očekivano je da će muškarci stavljati veći naglasak na fizičku privlačnost, a žene na materijalne resurse i socijalni status kada je u pitanju idealan partner. (Regan, 1998).

U dugoročnoj vezi muškarci i žene su skloni najmanje kompromisa pokazati kod osobina kao što su interpersonalne vještine i odgovornost, a najviše su spremni odstupiti od očekivanog ideala u slučaju socijalnog statusa. U situaciji dugoročne veze pojedincima su bitnije osobine kao što je emocionalna toplina i sposobnost stvaranja pozitivnih socijalnih interakcija nego socijalni status, resursi i sl. Očekivano je da će muškarci i žene preferirati partnere koji pokazuju karakteristike povezane s interpersonalnom toplinom, odgovornošću i socijalnim vještinama (Regan, 1998) što se i pokazalo (tablica 4) s obzirom da su na prvim mjestima čestice koje se odnose na te osobine. Tako je prva čestica za situaciju kada muškarac procjenjuje muškarca „*Brinuo se za nju kad je bila bolesna.*“ što signalizira toplinu i odgovornost za drugu osobu, a ista je čestica na drugom mjestu u situaciji kada ženski procjenjivač procjenjuje izraze ljubavi za ženskog subjekta. Izraz ljubavi „*Otkazao je svoje planove da bi bio s njom kad je bila uzrujana.*“ signalizira obvezivanje i spremnost provođenja vremena s partnerom i pojavljuje se relativno visoko u svim kombinacijama procjenjivača i subjekata (MM – 4., MŽ – 8., ŽŽ – 4. i ŽM – 1.).

Izrazi ljubavi koje predviđa evolucijska teorija su visoko pozicionirani u svim kombinacijama procjenjivača i subjekata. U situaciji kada muški sudionik procjenjuje muškog subjekta izraze ljubavi koji signaliziraju vjernost nalazimo na drugom mjestu „*Odolio je prilici da ima seksualni odnos s drugom ženom.*“ (M = 5.88) kao i na šestom mjestu „*Ostao joj je vjeran kad su bili razdvojeni dulje od mjesec dana.*“ (M = 5.45). U skladu s evolucijskom teorijom muškarci procjenjuju da je tipičan izraz ljubavi povezan uz seksualnu vjernost partnerici.

Kada muški procjenjivač procjenjuje ženskog subjekta na prvom se mjestu nalazi izraz ljubavi koji je u skladu s evolucijskom teorijom, a signalizira vjernost („*Ostala mu je vjerna kad su bili razdvojeni dulje od mjesec dana*“). Druga dva izraza ljubavi: „*Rekla mu je da želi imati djecu s njim.*“ i „*Odoljela je prilici da ima seksualni odnos s drugim muškarcem.*“ također se odnose na ekskluzivnost i vjernost i omogućavaju muškarcu s većom vjerojatnosti utvrditi da će mu žena biti vjerna te tako osigurava veću vjerojatnost u očinstvo. Kako muškarac ne može biti siguran da je dijete njegovo važni su mu izrazi ljubavi iz kojih može zaključiti da će mu žena biti vjerna i da se neće dogoditi sindrom „*kukavičjeg jajeta*“ (*Mama's baby, papa's maybe*) (Kardum, 2003).

U situaciji kada ženski procjenjivač procjenjuje ženskog subjekta na petom se mjestu nalazi izraz ljubavi „*Ostala mu je vjerna kad su bili razdvojeni dulje od mjesec dana.*“ što signalizira vjernost i ekskluzivnost, a u situaciji kada ženski sudionik procjenjuje muškog subjekta na prvih 10 mjesta većina izraza se odnosi na obvezivanje, privrženost i provođenje vremena, s iznimkom izraza „*Rekao joj je da želi s njom imati djecu.*“ i „*Ostao joj je vjeran kad su bili razdvojeni dulje od mjesec dana.*“ te „*Razgovarao je s njom o braku i budućnosti.*“ koji su u skladu s evolucijskom teorijom. Iz toga je vidljivo da žene smatraju da su prototipična ponašanja koja im muškarci pokazuju u ljubavi povezana više s ulaganjem vremena u njih i pokazivanjem brige što je moguće povezati s ulaganjem resursa, iako ne onih materijalnih već vremenskih.

Kako bi provjerili na kojim tvrdnjama se ipak pojavljuju razlike u različitim kombinacijama procjenjivača i subjekata proveli smo **t-test** za velike i nezavisne uzorke. U situaciji kada je **subjekt muškarac** (tablica 7) zanimljivo je promotriti tvrdnje koje se odnose na seksualnu intimnost: „*Vodio je ljubav s njom.*“ i „*Proveo je noć s njom.*“ i za koje muškarci statistički značajno više od žena procjenjuju da su tipične za muškarca. To je u skladu s Bussovim istraživanjem (1988; prema Sternberg, 1988) prema kojem muškarci više pažnje usmjeravaju izrazima ljubavi vezanim uz seksualnu intimnost.

U situaciji kada je **subjekt žena** najviše je tvrdnji (čak 15) na kojima se razlikuju muški i ženski sudionici i to sve u smjeru da sudionice procjenjuju da je određeni izraz ljubavi prototipičan za ženskog subjekta više nego muškarci. Jedan od razloga je što žene imaju veći ukupni rezultat na izrazima ljubavi nego muškarci i općenito su sklone davanju viših procjena nego muškarci. Većina tvrdnji na kojima se razlikuju procjenjivači odnose se na izraze ljubavi koji opisuju pružanje podrške partneru (npr. „*Doputovala je izdaleka da bi bila s njim.*“, „*Nazvala ga je kad je trebala pomoć.*“, „*Pružila mu je verbalnu podršku kad je trebao donijeti tešku odluku.*“, „*Nazvala ga je kad je bila potištena.*“ i sl.) i to su tvrdnje koje žene prepoznaju kao tipičnije za njih nego muškarci.

Kada je **muškarac procjenjivač** (tablica 9) tada procjenjuju tvrdnje koje se odnose na ulaganje vremena kao resursa („*Brinuo se za nju kad je bila bolesna.*“ i „*Doputovao je izdaleka da bi bio s njom.*“) kao tipičnije za muškog subjekta što je i očekivano prema evolucijskoj teoriji jer su muškarci ti koji ulažu resurse te se očekuje da su takva ponašanja važnija za njih nego za žene.

U situaciji **ženskih procjenjivača** (tablica 10) javljaju se samo dvije tvrdnje na kojima se razlikuju procjene žena za muške i ženske subjekte. Žene procjenjuju da je za njih tipičniji izraz ljubavi „*Vodila je ljubav s njim.*“ nego za muškarce. Žene se teže odlučuju na seksualni odnos zbog toga što mogu više izgubiti (Buss i Schmitt, 1993) te je za njih to važniji izraz ljubavi nego za muškarce. U toku jedne godine žene preferiraju imati jednog seksualnog partnera dok muškarci preferiraju i do šest seksualnih partnerica s obzirom da povećanjem broja partnerica muškarac povećava broj mogućih potomaka dok kod žena to nije slučaj. Žena koja se odluči na seksualni odnos riskira 9 mjeseci trudnoće i ulaganja u dijete kao i mogućnost da ju partner napusti (Buss, 1999).

U situaciji kada uspoređujemo muške i ženske procjenjivače neovisno o subjektu vidljivo je da su razlike uvijek u smjeru žena koje postižu statistički značajno veće rezultate, dakle daju više procjene. To je vidljivo već i iz tablice 8 u kojoj se nalaze tvrdnje za muške i ženske sudionike kada je subjekt žena.

Treći problem se odnosio na ispitivanje odnosa samoprocjena vrijednosti kao partnera te procjena idealnog partnera i izraza ljubavi koje sudionik očekuje od idealnog partnera odnosno pokazuje idealnom partneru. U skladu s evolucijskom teorijom i pretpostavkom o čuvanju partnera očekuje se da će sudionici koji procjenjuju da im je vrijednost idealnog partnera veća od vlastite imati na upitniku očekivanih izraza ljubavi od partnera manju vrijednost, odnosno na upitniku izraza ljubavi prema partneru veću vrijednost od onih koji procjenjuju da je njihova vrijednost kao partnera veća od vrijednosti idealnog partnera. Hipoteza je postavljena u skladu s evolucijskom postavkom o čuvanju partnera (Tadinac i sur, 2005).

Korelacija aritmetičkih sredina samoprocjena i procjena vrijednosti kao partnera idealnog partnera iznosi $r = .65$, $p < .01$ iz čega vidimo da postoji povezanost u smislu da što je veća procjena vrijednosti sebe kao partnera to će biti i veća procjena vrijednosti idealnog partnera. O uzročnoj vezi nije moguće govoriti s obzirom da se radi o korelaciji tako da objašnjenje može biti da oni koji procjenjuju da su vredniji kao partneri traže idealne partnere koji im odgovaraju prema vrijednosti. Isto tako može biti da oni koji procjenjuju idealnog partnera vrednijim od sebe automatski smatraju da su time i oni vredniji kao partneri u skladu s Festingerovom teorijom kognitivne disonance. Ne smijemo isključiti ni mogućnost utjecaja neke treće varijable. Podaci iz istraživanja

govore da važnost koju pojedinac stavlja na vrijednost potencijalnog partnera ovisi o tome kako on procjenjuje vlastitu vrijednost kao partnera (Buston, Emlen, 2003).

Nakon što smo vidjeli kako se odnose samoprocjene i procjene vrijednosti kao partnera izračunali smo **korelaciju razlika vrijednosti kao partnera s očekivanim izrazima ljubavi, $r = .08, p > .01$** , što nije potvrdilo našu hipotezu. Očekivali smo da će sudionici koji procjenjuju da im partner ima veću vrijednost kao partnera od njih samih očekivati manje izraza ljubavi od istog što nije potvrđeno. **Korelacija razlike vrijednosti kao partnera i samoprocjene izraza ljubavi prema partneru iznosi $r = -.08, p > .01$** što isto tako ne ide u prilog naše hipoteze s obzirom da korelacije nisu statistički značajne. Očekivali smo u skladu s hipotezom o čuvanju partnera da će sudionici koji procjenjuju da je partner vredniji od njih pokazivati više izraza ljubavi prema partneru, no to nije potvrđeno. Jedan od mogućih razloga je što varijabla razlika vrijednosti kao partnera ima relativno malo raspršenje i većina se vrijednosti grupira oko aritmetičke sredine dok je mali broj rezultata na samim ekstremima.

NEDOSTACI NAŠEG I PREPORUKE ZA DALJNJA ISTRAŽIVANJA

Uzorak koji čine studenti predstavlja nedostatak u mogućnosti generalizacije podataka, dakle smanjuje vanjsku valjanost istraživanja. Naš uzorak čine studenti koji predstavljaju selekcioniranu skupinu. Da je uzorak bio sastavljen od sudionika s drugačijim vrijednostima, manjeg stupnja obrazovanja, možda bismo i dobili razlike u preferenciji izbora partnera jer bi time dobili veći varijabilitet sudionika. Nedostatak predstavlja i činjenica što nismo uspjeli nabaviti svih 100 čestica na kojima je Buss (1988; prema Sternberg, 1988) radio istraživanje te smo radili usporedbu sa prvih 40 izraza ljubavi. Pitanje je da li bi dobili povezanost dva uzorka da smo koristili svih 100 izraza ljubavi. Moguć je i utjecaj kohorte s obzirom da je razlika u prikupljanju podataka na dva uzorka 20 godina. No kako je ovo istraživanje u sklopu evolucijske teorije ta razlika ne bi trebala značajno utjecati na interpretaciju rezultata.

Bilo bi dobro provjeriti koji su izrazi ljubavi očekivani od stvarnog partnera u odnosu na vlastitu i partnerovu vrijednost kao partnera. Istraživanja pokazuju (Eastwick i Finkel, 2008) da se sudionici kada imaju zadatak procjenjivati što im je važno kod idealnog partnera u situacijama istraživanja (procjenjivanjem fotografija, upitnicima, davanjem oglasa u novine ili na Internetu) vode unaprijed stvorenim pretpostavkama o

tome koje će karakteristike idealnog romantičnog partnera pobuditi njihov interes, a često je to izgled. Pokazalo se da sudionici ne mogu točno objasniti kako određene značajke podražaja utječu na njihove procjene, te se ne koriste pravom introspekcijom već a priori teorijama o tome kako bi neka osobina mogla utjecati na njihovu procjenu. Preferencije u izboru partnera se često ispituju u situacijama u kojima osoba ima priliku razumno odlučiti koju osobinu bi tražio kod idealnog partnera, dok u stvarnom životu to ne mora biti tako, već nas u nekoj situaciji može privući osoba koja ne odgovara idealnom partneru, a to često nisu situacije u kojima su prisutni znanstvenici koji će u tom trenutku pitati osobu što je utjecalo na njihovu odluku.

Smatramo da bi bilo korisno replicirati prvi dio istraživanja Bussa (1988; prema Sternberg, 1988) u kojem se traži od sudionika da sami produciraju što je za njih tipično za ljubav. Vjerujemo da bi to dalo korisne podatke u eventualnom razlikovanju ove dvije kulture i predstavljalo bi nadogradnju našeg istraživanja.

ZAKLJUČAK

1. Prvi problem bio je provjeriti postoji li povezanost prototipičnosti izraza ljubavi na uzorku američkih i hrvatskih studenata. U skladu s evolucijskim pristupom postavili smo hipotezu da postoji povezanost u poretku prototipičnih izraza ljubavi s obzirom na međukulturalna istraživanja (Buss, 1990, Jankowiak i Fischer, 1992) koja pokazuju da je ljubav emocija univerzalna u različitim kulturama. Utvrđena je korelaciju aritmetičkih sredina procjena prototipičnosti koja iznosi $r = .67$, $p < .01$ čime je prva hipoteza potvrđena.
2. Drugi problem bio je ispitati povezanost procjena izraza ljubavi za žene i muškarce među procjenjivačima različitog spola. S obzirom da istraživanja pokazuju da je u dugoročnim vezama muškarcima i ženama podjednako važna ljubav (Buss, 1999) krenuli smo od pretpostavke o očekivanju povezanosti muških i ženskih procjenjivača prema tome koji su izrazi ljubavi prototipični za muškarce, a koji za žene. Dobivene korelacije različitih kombinacija procjenjivača i subjekata su statistički značajne ($p < .01$) te je hipoteza potvrđena.
3. U trećem smo problemu ispitivali odnos samoprocjena vrijednosti kao partnera i procjena idealnog partnera s izrazima ljubavi koje sudionik očekuje/pokazuje idealnom partneru. U skladu s hipotezom o čuvanju partnera očekivali smo da će sudionici koji procjenjuju da je vrijednost idealnog partnera veća od vlastite imati na upitniku očekivanih izraza ljubavi manju vrijednost, odnosno na upitniku izraza ljubavi prema partneru veću vrijednost od onih koji procjenjuju da je njihova vrijednost kao partnera veća od vrijednosti idealnog partnera. Utvrđena je korelacija razlika vrijednosti kao partnera s očekivanim izrazima ljubavi, $r = .08$, $p > .01$, što nije potvrdilo našu hipotezu. Korelacija razlike vrijednosti kao partnera i samoprocjene izraza ljubavi prema partneru iznosi $r = -.08$, $p > .01$ što isto tako ne ide u prilog naše hipoteze s obzirom da korelacije nisu statistički značajne.

LITERATURA

- Aronson, E. i sur. (2005). *Socijalna psihologija*. Zagreb: M.A.T.E. d.o.o.
- Beck, C., Robert (2003). *Motivacija*. Zagreb: Naklada Slap.
- Buss, D. (2006). Strategies of human mating. *Psychological Topics*, 15 (2), 239-260.
- Buss, D. (1999). *Evolutionary psychology, The new science of the mind*. Allyn and Bacon, Boston.
- Buss, D., Schmitt, D.,P. (1993). Sexual strategies theory: An evolutionary perspective on human mating. *Psychological Review*, 100 (2), 204-232.
- Buss, D. Abbott, M., Angleitner, A. (1990). International preferences in selecting mates: A study of 37 cultures, *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 21(1), 5-47.
- Buston, P.M., Emlen, S.T. (2003). Cognitive processes underlying human mate choice: The relationship between self-perception and mate preference in Western society. *Proceedings of the National Academy of Science*, 100, 8805-8810.
- Cramer, D. (1998). *Close Relationships: the Study of Love and Friendship*. London: A Hodder Arnold Publication.
- Eastwick, W.P., Finkel, J.E. (2008). Sex differences in mate preferences revisited: Do people know what they initially desire in a romantic partner? *Journal of personality and social psychology*, 94(2), 245-264.
- Hoog, M., A., Cooper, J. (2003). *The Sage handbook of social psychology*. London: Sage publications.
- Jankowiak, W.R., Fischer, E.F. (1992). A cross-cultural perspective on romantic love. *Ethnology*, 31(2), 149-167.
- Kardum, I. (2003.). *Evolucija i ljudsko ponašanje*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- Pennington, D.C. (2001). *Osnove socijalne psihologije*. Zagreb: Naklada Slap.
- Petz, B. (2005). *Psihologijski rječnik*. Zagreb: Naklada Slap.
- Petz, B. (1997). *Osnovne statističke metode za nematematičare*. Naklada Slap, Zagreb.
- Regan, C.P. (1998). What if you can't get what you want? Willingness to compromise ideal mate selection standards as a function of sex, mate value, and relationship context. *Personality and social psychology bulletin*, 24 (12), 1294-1303.

- Ronald S. Immerman (2003). Perspectives on human attachment (pair bonding): Eve's unique legacy of a canine analogue. *Evolutionary Psychology*, 1, 138-154.
- Shaver, P.R., Morgan, H.J., Wu, S. (1996). Is love a "basic" emotion?. *Personal relationships*, 3, 91-96.
- Sternberg, R.J.(2006). *The new psychology of love*. Vail-Ballou Press, New York.
- Sternberg, R.J. (1997). Construct validation of a triangular love scale. *European Journal of Social Psychology*, 27, 313-335.
- Sternberg R.J., Hojjat, M. (1997). *Satisfaction in close relationships*. New York: The Guilford Press,
- Sternberg, R.J. (1988). *The psychology of love*. New Haven: Yale University Press.
- Sternberg, R.J., Grajek, S. (1984). The nature of love. *Journal of Personality and Social Psychology*, 47(2), 312-329.
- Tadinac M. i sur. (2005). *Što ljubavnu vezu čini uspješnom?, Ljetna psihologijska škola studenata i nastavnika Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu*. Zagreb: AKD d.o.o.
- Tokić, A. (2006). *Pozitivna iluzija u ljubavnim vezama i njena povezanost sa zadovoljstvom, kvalitetom i stabilnošću veze*. Diplomski rad, Odsjek za psihologiju, Zagreb.
- Westen, D. (1996). *Psychology: Mind, brain & culture*. Canada: John Wiley & Sons.
- Workman, L., Reader, W. (2004). *Evolutionary psychology, an introduction*. Cambridge: University Press.

PRILOZI

Prilog 1. Prikaz rangova izraza ljubavi poredanih prema kategorijama s obzirom na neposredni cilj koji zadovoljavaju (Buss 1988, prema Sternberg, 1988).

Neposredni cilj	Izrazi ljubavi	Hrv. uzorak		Am. uzorak	
		<i>rang</i>	<i>M</i>	<i>rang</i>	<i>M</i>
Pokazivanje resursa	Iznenadio ju je darom.	27.	4.73	25.	4.83
	Kupio joj je poseban dar.	30.	4.59	34.	4.70
	Zbog njega se trudila da bude „u formi“.	38.	4.22	36.	4.68
	Dala mu je simbolični prsten.	39.	4.22	20.	5.05
Ekskluzivnost; Vjernost i čuvanje partnera	Ostala mu je vjerna kad su bili razdvojeni dulje od mjesec dana.	4.	5.62	2.	5.95
	Odolio je prilici da ima seksualni odnos s drugom ženom.	8.	5.40	7.	5.70
	Zbog njega je prestala izlaziti s drugim muškarcima.	18.	5.15	5.	5.75
	Nije obraćao pažnju na druge privlačne žene na zabavi.	22.	4.90	16.	5.25
Uzajamna podrška i zaštita	Brinula se za njega kad je bio bolestan.	2.	5.79	14.	5.38
	Otkazao je svoje planove da bi bio s njom kad je bila uzrujana.	3.	5.70	4.	5.80
	Pružio joj je verbalnu podršku kad je trebala donijeti tešku odluku.	9.	5.33	18.	5.11
	Predano je slušala o njegovim problemima.	11.	5.24	6.	5.75
	Stala je u njegovu obranu kad ga je netko pokušao kritizirati.	16.	5.15	9.	5.60
	Nazvao ju je kad je bio potišten.	21.	4.92	3.	5.83
	Nazvao ju je kad je trebao pomoć.	34.	4.49	27.	4.83
Obvezivanje i brak	Razgovarao je s njom o braku i budućnosti.	12.	5.21	13.	5.55
	Pristala se udati za njega.	17.	5.15	1.	6.05
	Rekao joj je da se želi vjenčati s njom.	20.	4.96	8.	5.68
Seksualna intimnost	Vodio je ljubav s njom.	24.	4.85	39.	4.65
	Provela je noć s njim.	40.	3.92	37.	4.65
Reprodukcija	Rekao joj je da želi s njom imati djecu.	5.	5.56	12.	5.58

Prilog 2. Prikaz upitnika procjene izraza ljubavi za četiri različite situacije s uputom.

UPUTA

Ovo se istraživanje bavi onim što imamo na umu kad rabimo riječi koje se odnose na kategorije. Uzmimo kao primjer riječ *crveno*. Zatvorite oči i zamislite pravu crvenu boju. Sad zamislite narančasto-crvenu boju....zamislite purpurno-crvenu. Iako biste sada i dalje mogli narančasto-crvenu i purpurno-crvenu nazvati *crvenom*, one nisu tako dobri primjeri crvene (tako jasni primjeri onoga na što se crveno odnosi) kao čista, „prava“ crvena. Ukratko, neke crvene boje su „crvenije“ od drugih.

U ovom se istraživanju od vas traži da procijenite koliko su članovi neke kategorije dobri primjeri za tu kategoriju. Kategorija je LJUBAV. Na popisu je navedeno 40 postupaka. Vaš je zadatak da procijenite koliko je svaki od tih postupaka dobar primjer za tu kategoriju na ljestvici od 7 stupnjeva. „7“ znači da smatrate kako je navedeni postupak vrlo dobar primjer onoga što za vas predstavlja LJUBAV, a „1“ znači da smatrate da se taj postupak slabo uklapa u vaše poimanje LJUBAVI (ili uopće ne spada u tu kategoriju). „4“ označava umjereno uklapanje. Ostale brojeve koristite za procjene koje su između navedenih.

Spol: M Ž

Godina rođenja:

Fakultet: _____

MM, ŽM

R.br.	T V R D NJ A	nije tipično	LJUBAV					vrlo tipično
1.	Zbog nje je prestao izlaziti s drugim ženama.	1	2	3	4	5	6	7
2.	Brinuo se za nju kad je bila bolesna.	1	2	3	4	5	6	7
3.	Rekao joj je: „Volim te“.	1	2	3	4	5	6	7
4.	Neočekivano je svratio samo da bi je vidio.	1	2	3	4	5	6	7
5.	Dao joj je simbolični prsten.	1	2	3	4	5	6	7
6.	Proveo je noć s njom.	1	2	3	4	5	6	7
7.	Pristao je oženiti se za nju.	1	2	3	4	5	6	7
8.	Nazvao ju je kad je trebao pomoć.	1	2	3	4	5	6	7
9.	Doputovao je izdaleka da bi bio s njom.	1	2	3	4	5	6	7
10.	Plakao je kad je ona morala oputovati na neko vrijeme.	1	2	3	4	5	6	7
11.	Pružio joj je verbalnu podršku kad je trebala donijeti tešku odluku.	1	2	3	4	5	6	7
12.	Razgovarao je s njom o svojim osobnim problemima.	1	2	3	4	5	6	7
13.	Napisao joj je pjesmu.	1	2	3	4	5	6	7
14.	Ispričao joj je vrlo osobnu tajnu iz svoje prošlosti.	1	2	3	4	5	6	7
15.	Ostao joj je vjeran kad su bili razdvojeni dulje od mjesec dana.	1	2	3	4	5	6	7
16.	Bio je sav izvan sebe nakon svađe s njom.	1	2	3	4	5	6	7
17.	Razgovarao je s njom o braku i budućnosti.	1	2	3	4	5	6	7
18.	Mazio ju je.	1	2	3	4	5	6	7
19.	Rekao joj je: „Nedostajala si mi“ nakon što se jedan dan nisu vidjeli.	1	2	3	4	5	6	7
20.	Nije mogao spavati jer je razmišljao o njoj.	1	2	3	4	5	6	7
21.	Nazvao ju je kad je bio potišten.	1	2	3	4	5	6	7
22.	Vodio je ljubav s njom.	1	2	3	4	5	6	7
23.	Podnosio je njezine „loše dane“.	1	2	3	4	5	6	7
24.	Dugo ju je držao u zagrljaju.	1	2	3	4	5	6	7
25.	Rekao joj je da se želi vjenčati s njom.	1	2	3	4	5	6	7
26.	Nije obraćao pažnju na druge privlačne žene na zabavi.	1	2	3	4	5	6	7
27.	Svojim je prijateljima rekao da je ludo zaljubljen u nju.	1	2	3	4	5	6	7
28.	Rekao joj je da želi s njom imati djecu.	1	2	3	4	5	6	7
29.	Otkazao je svoje planove da bi bio s njom kad je bila uzrujana.	1	2	3	4	5	6	7
30.	Držao ju je za ruke.	1	2	3	4	5	6	7
31.	Stao je u njenu obranu kad ju je netko pokušao kritizirati.	1	2	3	4	5	6	7
32.	Izenadio ju je darom.	1	2	3	4	5	6	7
33.	Predano je slušao o njenim problemima.	1	2	3	4	5	6	7
34.	Zbog nje se trudio da bude „u formi“.	1	2	3	4	5	6	7
35.	Otišao je navečer s njom u šetnju.	1	2	3	4	5	6	7
36.	Odolio je prilici da ima seksualni odnos s drugom ženom.	1	2	3	4	5	6	7
37.	Kupio joj je poseban dar.	1	2	3	4	5	6	7
38.	Zagledao se u njezine oči.	1	2	3	4	5	6	7
39.	Napisao joj je ljubavnu poruku.	1	2	3	4	5	6	7
40.	Za nju je skuhao poseban obrok.	1	2	3	4	5	6	7

ŽŽ, MŽ

R.br.	T V R D N J A	nije tipično	L J U B A V					vrlo tipično
1.	Zbog njega je prestala izlaziti s drugim muškarcima.	1	2	3	4	5	6	7
2.	Brinula se za njega kad je bilo bolestan.	1	2	3	4	5	6	7
3.	Rekla mu je: „Volim te“.	1	2	3	4	5	6	7
4.	Neočekivano je svratila samo da bi ga vidjela.	1	2	3	4	5	6	7
5.	Dala mu je simbolični prsten.	1	2	3	4	5	6	7
6.	Provela je noć s njim.	1	2	3	4	5	6	7
7.	Pristala je udati se za njega.	1	2	3	4	5	6	7
8.	Nazvala ga je kad je trebala pomoć.	1	2	3	4	5	6	7
9.	Doputovala je izdaleka da bi bila s njim.	1	2	3	4	5	6	7
10.	Plakala je kad je on morao oputovati na neko vrijeme.	1	2	3	4	5	6	7
11.	Pružila mu je verbalnu podršku kad je trebao donijeti tešku odluku.	1	2	3	4	5	6	7
12.	Razgovarala je s njim o svojim osobnim problemima.	1	2	3	4	5	6	7
13.	Napisala mu je pjesmu.	1	2	3	4	5	6	7
14.	Ispričala mu je vrlo osobnu tajnu iz svoje prošlosti.	1	2	3	4	5	6	7
15.	Ostala mu je vjerana kad su bili razdvojeni dulje od mjesec dana.	1	2	3	4	5	6	7
16.	Bila je sva izvan sebe nakon svađe s njim.	1	2	3	4	5	6	7
17.	Razgovarala je s njim o braku i budućnosti.	1	2	3	4	5	6	7
18.	Mazila ga je.	1	2	3	4	5	6	7
19.	Rekla mu je: „Nedostajao si mi“ nakon što se jedan dan nisu vidjeli.	1	2	3	4	5	6	7
20.	Nije mogala spavati jer je razmišljala o njemu.	1	2	3	4	5	6	7
21.	Nazvala ga je kad je bila potištena.	1	2	3	4	5	6	7
22.	Vodila je ljubav s njim.	1	2	3	4	5	6	7
23.	Podnosila je njegove „loše dane“.	1	2	3	4	5	6	7
24.	Dugo ga je držala u zagrljaju.	1	2	3	4	5	6	7
25.	Rekla mu je da se želi vjenčati s njim.	1	2	3	4	5	6	7
26.	Nije obraćala pažnju na druge privlačne muškarce na zabavi.	1	2	3	4	5	6	7
27.	Svojim je prijateljicama rekla da je ludo zaljubljena u njega.	1	2	3	4	5	6	7
28.	Rekla mu je da želi s njim imati djecu.	1	2	3	4	5	6	7
29.	Otkazala je svoje planove da bi bila s njim kad je bio uzrujan.	1	2	3	4	5	6	7
30.	Držala ga je za ruke.	1	2	3	4	5	6	7
31.	Stala je u njegovu obranu kad ga je netko pokušao kritizirati.	1	2	3	4	5	6	7
32.	Izenadila ga je darom.	1	2	3	4	5	6	7
33.	Predano je slušala o njegovim problemima.	1	2	3	4	5	6	7
34.	Zbog njega se trudila da bude „u formi“.	1	2	3	4	5	6	7
35.	Otišla je navečer s njim u šetnju.	1	2	3	4	5	6	7
36.	Odoljela je prilici da ima seksualni odnos s drugim muškarcem.	1	2	3	4	5	6	7
37.	Kupila mu je poseban dar.	1	2	3	4	5	6	7
38.	Zagledala se u njegove oči.	1	2	3	4	5	6	7
39.	Napisala mu je ljubavnu poruku.	1	2	3	4	5	6	7
40.	Za njega je skuhala poseban obrok.	1	2	3	4	5	6	7

Prilog 3. Upitnici vrijednosti kao partnera za oba spola za situacije procjene vlastitih kao i osobina idealnog partnera u dugoročnoj vezi.

Ž

Molim Vas da što točnije procijenite koliko se pojedina od ponuđenih osobina **odnosi na Vas** na skali od -3 do +3, pri čemu -3 znači „uopće se ne odnosi na mene“ dok +3 znači „u potpunosti se odnosi na mene“, a 0 je neutralna točka.

	uopće se ne odnosi na mene					u potpunosti se odnosi na mene	
Ambiciozna	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
Privlačno lice	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
Privlačno tijelo	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
Želi djecu	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
Zainteresirana za seks	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
Vjerna partneru	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
Financijski osigurana	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
Velikodušna	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
Dobar smisao za humor	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
Dobro zdravlje	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
Nezavisna	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
Inteligentna	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
Blaga i puna razumijevanja	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
Odana	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
Odgovorna	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
Društvena	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
Emocionalno stabilna	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3

Molim Vas da što točnije procijenite koliko se pojedina od ponuđenih osobina odnosi na ono što zamišljate kao **Vašeg idealnog partnera u dugoročnoj vezi** na skali od -3 do +3, pri čemu -3 znači „uopće se ne odnosi na njega“ dok +3 znači „u potpunosti se odnosi na njega“, a 0 je neutralna točka.

	uopće se ne odnosi na njega					u potpunosti se odnosi na njega		
Ambiciozan	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Privlačno lice	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Privlačno tijelo	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Želi djecu	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Zainteresiran za seks	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Vjeran partnerici	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Financijski osiguran	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Velikodušan	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Dobar smisao za humor	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Dobro zdravlje	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Nezavisan	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Inteligentan	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Blag i pun razumijevanja	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Odan	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Odgovoran	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Društven	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Emocionalno stabilan	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	

M

Molim Vas da što točnije procijenite koliko se pojedina od ponuđenih osobina **odnosi na Vas** na skali od -3 do +3, pri čemu -3 znači „uopće se ne odnosi na mene“ dok +3 znači „u potpunosti se odnosi na mene“, a 0 je neutralna točka.

	uopće se ne odnosi na mene					u potpunosti se odnosi na mene		
Ambiciozan	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Privlačno lice	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Privlačno tijelo	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Želi djecu	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Zainteresiran za seks	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Vjerman partneru	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Financijski osiguran	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Velikodušan	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Dobar smisao za humor	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Dobro zdravlje	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Nezavisan	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Inteligentan	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Blag i pun razumijevanja	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Odan	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Odgovoran	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Društven	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Emocionalno stabilan	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	

Molim Vas da što točnije procijenite koliko se pojedina od ponuđenih osobina odnosi na **ono što zamišljate kao Vašu idealnu partnericu u dugoročnoj vezi** na skali od -3 do +3, pri čemu -3 znači „uopće se ne odnosi na nju“ dok +3 znači „u potpunosti se odnosi na nju“, a 0 je neutralna točka.

	uopće se ne odnosi na nju					u potpunosti se odnosi na nju		
Ambiciozna	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Privlačno lice	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Privlačno tijelo	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Želi djecu	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Zainteresirana za seks	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Vjerna partneru	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Financijski osigurana	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Velikodušna	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Dobar smisao za humor	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Dobro zdravlje	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Nezavisna	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Inteligentna	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Blaga i puna razumijevanja	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Odana	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Odgovorna	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Društvena	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Emocionalno stabilna	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	